

FARKAS CSAMANGÓ ERIKA

A Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot előírásai

1. Jogszabályi alapja az Európai Unióban

A mezőgazdaság az egyik legfontosabb tevékenység, mely a természetes környezet elemeit igénybe veszi, és változásokat eredményez azok állapotában.

A helytelen mezőgazdasági gyakorlat és a szakszerűtlen, nem az előírásoknak megfelelő gazdálkodás visszafordíthatatlan károkat okoz a természetben, környezetünkben, és ez veszélyezteti az emberi létet is.

A helyes mezőgazdasági és környezeti állapot (a továbbiakban: HMKÁ) szakmai kereteinek, minimumkövetelményeinek meghatározása az Európai Unió agrárminiszterek tanácsának feladata.

Az 1782/2003/EK rendelet IV. mellékletében kialakított keretrendszer alapján a tagállamok jelenleg a 73/2009/EK rendelet III. mellékletében előírtak szerint, nemzeti vagy regionális szinten határozzák meg a jó mezőgazdasági és ökológiai állapotra vonatkozó minimumkövetelményeket.

A magyar rendszer a „jó mezőgazdasági és ökológiai állapot” fogalom helyett a „Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot” fogalmat használja, valószínű fordítási pontatlanságból. Az uniós rendeletben meghatározott „Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot” fogalom és követelményrendszer az egységes támogatási rendszer (SPS) magyarországi bevezetésekor hatályosulna. Magyarország azonban a mai napig nem vezette be az SPS rendszert.

A mezőgazdasági földterületek „Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot” (HMKÁ) fenntartására vonatkozó 73/2009/EK rendelet preambulum 4. pontja szerint:

„...a mezőgazdasági földterület termelésből való kivonásának megakadályozása, valamint jó mezőgazdasági és környezeti állapotának fenntartása céljából az 1782/2003/EK rendelet közösségi keretrendszert hozott létre, amelyből a tagállamok átvesznek egyes előírásokat, figyelembe véve az érintett területek olyan egyedi sajátosságait, mint a talaj- és az éghajlati viszonyok, valamint a meglévő gazdálkodási rendszerek, a földhasználat, a vetésforgó, a gazdálkodási gyakorlat és a gazdaságszerkezet. Ezt a keretrendszert fenn kell tartani. A tapasztalat azonban azt mutatta, hogy egyes előírások alkalmazhatósága és kedvező hatásai nem elegendőek ahhoz, hogy indokolják azok valamennyi tagállam általi végrehajtását. Célszerű ezért, hogy ezen előírások ne legyenek kötelezők a tagállamok számára. Annak biztosítása érdekében azonban, hogy a keretrendszer a lehető legkoherensebb legyen, egy adott előírást nem kellene nem kötelezőnek minősíteni, ha annak alapján már 2009 előtt az érintett tagállam minimumkövetelményt határozott meg, vagy ha léteznek olyan nemzeti szabályok, amelyek arra az előírásra épülnek.”

A 73/2009/EK tanácsi rendelet II. cím I. fejezet 6. cikke is tartalmaz rendelkezést a jó mezőgazdasági és környezeti állapotra vonatkozóan:

„(1) A tagállamok biztosítják valamennyi mezőgazdasági földterület, különösen a termelésből kivont termőterületek jó mezőgazdasági és környezeti állapotának fenntartását. A tagállamok a III. mellékletben létrehozott keret alapján nemzeti vagy regionális szinten meghatározzák a jó mezőgazdasági és környezeti állapotra vonatkozó minimumkövetelményeket, figyelembe véve az érintett területek olyan egyedi sajátosságait, mint a talaj- és az éghajlati viszonyok, a meglévő gazdálkodási rendszerek, a földhasználat, a vetésforgó, a gazdálkodási gyakorlat és a gazdaságok szerkezete. A tagállamok nem határozhatnak meg az említett keretben nem szereplő minimumkövetelményeket.

A III. melléklet harmadik oszlopában említett előírások választhatók, az alábbi esetek kivételével:

a) valamely tagállam egy ilyen előírás tekintetében 2009. január 1-je előtt a jó mezőgazdasági és környezeti állapotra vonatkozó minimumkövetelményt határozott meg, és/vagy

b) az adott tagállamban az előírásra épülő nemzeti szabályok vannak érvényben.”

A 73/2009/EK rendelet III. mellékletben kétféle előírásrendszer található. A második oszlopa tartalmazza a kötelező előírásokat, míg 2009. január 1-jétől harmadik oszloppal egészült ki a melléklet, melyben az előírások opcionálisak, azaz választhatók. Nem választható mégsem az előírás akkor, ha valamely tagállam egy ilyen előírás tekintetében 2009. január 1-je előtt a jó mezőgazdasági és környezeti állapotra vonatkozóan minimumkövetelményt határozott meg, és/vagy akkor sem választható a harmadik oszlopban szereplő előírás, ha az adott tagállamban léteznek olyan nemzeti szabályok, melyek arra az előírásra épülnek. A szankcionálására és az ellenőrzésre is vannak egységes uniós keret előírások, de itt nagy a tagállamok mozgásteret.

A 73/2009/EK tanácsi rendelet megerősítette a jó mezőgazdasági és környezeti állapotra vonatkozó uniós kereteket azzal, hogy a III. melléklet egy új területtel egészült ki. A III. melléklet témái: talajerózió, a talaj szervesanyag tartalma, talajszerkezet, a környezet megőrzésének minimális szintje, és az új terület a vízvédelem és vízgazdálkodás.

Egyes területeken a mezőgazdasági tevékenység összefüggésében egyre súlyosabb problémát jelent a vízvédelem és a vízgazdálkodás. A víz szennyezés elleni védelme, a vízkészletek kimerülésének megelőzése és a vízhasználat kezelése érdekében fogalmazza meg az új kötelező előírásokat. A vízfolyások mentén védelmi sávokat kell kialakítani, melyet legkorábban 2010. január 1-jétől, legkésőbb 2012. január 1-jétől kell alkalmazni. A másik kötelező előírás a víz öntözési célú felhasználása esetén az engedélyezési eljárások betartása, 2010. január 1-jétől alkalmazása, mivel ez a felhasználás engedélyköteles. Összesen öt témából tevődik össze a HMKÁ előírás a tanácsi rendelet melléklete alapján. Megjegyzendő itt, hogy a HMKÁ előírások Magyarországon jelenleg tíz területre vonatkoznak.

A 73/2009/EK rendelet III. mellékletben meghatározott keretnek megfelelően a tagállamok a minimumkövetelményeket nemzeti vagy regionális szinten egyedi sajátosságaik, talaj és éghajlati viszonyaik, meglévő gazdálkodási rendszereik, földhasználatuk figyelembevételével önálló jogszabályokban szabályozzák, vagy

törvényben, vagy kormányrendeletben, vagy miniszteri rendeletben. Így a talajerózió megállítására, a talaj szervesanyag-tartalmának megóvására, a talajszerkezet fenntartására, de különösen a környezet megőrzésére és az élőhelyek károsításának elkerülésére előírások vannak érvényben. Ez utóbbin belül, tehát a környezet védelme érdekében hozott előírások közé tartozik a minimális állatállomány-sűrűség és/vagy megfelelő állattartási rendszer, az állandó legelők védelme, a tájkép jellegzetességeinek megóvása, a mezőgazdasági földterületen a nem kívánt növények elszaporodásának megakadályozása. Nagy súlyt fektetnek a legelők megtartására, azokat nem szabad szántóvá alakítani, és csak kivételes esetekben lehet a legelőterületeket erdősíteni, akkor sem rövid élettartamú, energiatermelésre hasznosítandó fafajokkal vagy karácsonyfa célú fenyőültetvénnel.

A tagállamok nem határozhatnak meg az említett keretben nem szereplő minimumkövetelményeket.

A 73/2009/EK rendelet előírja, hogy a tagállamoknak azon gazdálkodók esetében, akik a követelményeknek nem felelnek meg, szankciót kell alkalmazniuk. A tagállamoknak arányos, objektív és a progresszivitás elvén alapuló ismérvek szerint részben vagy egészben vissza kell vonniuk a közvetlen támogatást - a környezetvédelmi szankciók mellett - amennyiben a mezőgazdasági termelő nem tartja be az előírt szabályokat. A HMKÁ előírásokat a gazdaság egész területére be kell tartani, függetlenül attól, hogy mely részére igényeltek támogatást.

A 73/2009/EK tanácsi rendelet 23. cikke szerint amennyiben egy adott naptári évben a HMKÁ előírások nem teljesülnek, és ez a támogatási kérelmet benyújtó mezőgazdasági termelőnek közvetlenül felróható cselekmény vagy mulasztás eredménye, akkor a számára folyósított közvetlen kifizetések teljes összegét csökkenteni kell, vagy az érintettet ki kell zárni a támogatottak köréből. Akkor is így kell eljárni, ha annak a személynek róható fel a mulasztás vagy cselekmény, akinek a földterületet átruházták, vagy aki azt átruházta.

A tanácsi rendelet 24. cikke szerint a csökkentést a támogatás százalékos arányának alapulvételével kell kiszámítani. A csökkentésnek a jogsértés súlyosságával arányosnak kell lennie, ezért fejezi ki a tanácsi rendelet százalék formájában. A támogatás

csökkentés mindig a gazdálkodó adott évi közvetlen támogatásának teljes összegére vonatkoznak.

A szankciókra és az ellenőrzésekre vonatkozó szabályokat először a 796/2004/EK bizottsági rendelet adta meg. Ezt a rendeletet hatályon kívül helyezte 2010. január 1-jétől a 1122/2009/EK bizottsági rendelet.

2. A „Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot” előírásai Magyarországon

A „Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot” feltételrendszerét tartalmazó magyarországi rendelet, a 4/2004 (I. 13.) FVM rendelet 1. § (2) bekezdésében található azon előírásokat, melyek az egységes területalapú támogatások 2004. évi bevezetésével kerültek elfogadásra. Ez a fogalom nem azonos a fent említett uniós rendelet fogalom és feltételrendszer meghatározásával. A tanulmányban egységesen a „Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot” fogalmat használom, és nem teszek az elnevezésben különbséget.

A HMKÁ hazai rendelete, az egységes területalapú támogatások és egyes vidékfejlesztési támogatások igényléséhez teljesítendő „Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot” fenntartásához szükséges feltételrendszerrel szóló 50/2008. (IV. 24.) FVM rendelet. A HMKÁ előírások száma és jellege is eltér a tagállamokban. A helyes mezőgazdasági és környezeti állapot (HMKÁ) előírásait már 2004-től kezdődően alkalmazzuk. Magyarországon 2004 - ben három (4/2004 (I. 13.) FVM rendelettel), 2008 - ban nyolc előírás (50/2008 (IV. 24.) FVM rendelettel) volt, 2010 - től már tíz előírásra (32/2010. (III. 30.) FVM rendelettel) bővült a HMKÁ követelmény. Például Angliában ennél több (12) előírás szerepel, melyek specifikus, tájvédelmi jellegűek.

Az első HMKÁ előírás a talajerózió elleni védelemre vonatkozó előírások csoportja. Az előírás célja az, hogy a lejtős területek talaját megóvják az erózió káros hatásaival szemben, azaz a talaj termőrétegének helyben tartása, lemosódásának megakadályozása. A második előírás is a talajerózió elleni védelemhez kapcsolódik, az erózió ellen kialakított teraszok megőrzését kötelező jelleggel előírja

a szőlőültetvények esetében. Az előírás célja a lejtős területeken lévő teraszok állapotának megóvása annak érdekében, hogy a talajerózió elleni védelemben betöltött funkciója megmaradjon. Magyarországon teraszos művelés kizárólag a szőlőültetvényekben jellemző, kb. 1000 hektár érintett. Az elmúlt kettő ellenőrzési időszakban ezen feltétel be nem tartása miatt nem került szabálytalanság megállapításra.

A harmadik hazai HMKÁ előírás a talaj szervesanyag tartalmára vonatkozik. Az előírás célja a talaj szervesanyag tartalmának fenntartása az agrotechnikai szempontból különböző csoportba tartozó növények termesztésének bizonyos időközönkénti váltásával, valamint a növényi kártevők és kórokozók elszaporodásának megakadályozása. Ennek ellenőrzése úgy történik, hogy a „kiindulás kultúra” a 2008. évi egységes területalapú támogatás iránti kérelem beadásának időpontjában a területen termesztett kultúra. Ehhez az állapothoz viszonyítják a vetésváltásra vonatkozó szabályok betartását. Térinformatikai eszközökkel központilag vetik össze a kérelmeken feltüntetett ugyanazon területek hasznosításait az egymást követő években. Amennyiben meg nem felelést vélelmeznek ennek alapján, a végleges megállapítás céljából helyszíni ellenőrzést is végeznek a területen.

A negyedik előírás a talaj szervesanyag tartalmának fenntartása a növényi maradványok égetésének megakadályozása révén. Tilos tarló, nád, növényi maradvány, valamint gyepek égetése. Ezen előírás alól felmentést kap a gazdálkodó, ha rendelkezik a leégetett tábla vonatkozásában hatósági határozattal az illetékes növényegészségügyi hatóságtól (zárlati károsítókkal való fertőzés miatt), vagy az illetékes természetvédelmi hatóságtól (természetvédelmi ok miatt).

Az ötödik HMKÁ előírás a talaj szerkezetének megóvása érdekében és a káros talajtömörödés megakadályozása miatt megtiltja a mezőgazdasági területeken vízzel telített talajon a gépi munkavégzést. Kivételt képez a belvíz, árvíz elvezető árkok létesítésekor és értékmentéskor végzendő gépi munkavégzés. Ezen előírás be nem tartásából eredő meg nem felelések száma országosan 20 alatti.

A hatodik előírás a környezetmegőrzés minimális szintjének biztosítása, és az élőhelyek károsodásának elkerülése az egységnyi területre jutó megfelelő állománysűrűség fenntartása révén. Tilos a gyepterületek túllegeltetése, valamint maradandó kár okozása. Az

ellenőrzés során feltárt meg nem felelések száma ezen előírásoknál elenyésző.

A hetedik előírás célja a mezőgazdasági területeken a gyomosodás és annak káros hatásainak megakadályozása, különösen a veszélyes gyomnövények vonatkozásában. A veszélyes gyomnövények felsorolását az 50/2008. ((IV. 24.) FVM rendelet 4. számú melléklete tartalmazza. Ezek közé tartozik például a parlagfű is. Ezen előírás ellenőrzése úgy történik, hogy a gyomnövényfoltok összterülete a tábla kiterjedésének 30 %-át nem haladhatja meg. Minden évben a legtöbb HMKÁ előírásnak meg nem felelést a gyommentességre vonatkozó előírás be nem tartása képezi.

A nyolcadik előírás, hogy meg kell akadályozni a mezőgazdasági területeken a hasznosítás szempontjából nemkívánatos fás szárú növények megtelepedését és terjedését. A gyepterületeken a leggyakoribb az előírásnak való meg nem felelés. A gyomosodás megakadályozása után a második leggyakoribb meg nem feleléssel érintett előírás, a szándékosság szempontjából pedig a legtöbb meg nem feleléssel érintett.

Új szabályozás, előírás Magyarországon 2010. áprilisától, hogy bővült a HMKÁ előírások köre a tájképi elemek megőrzéséhez kapcsolódó előírásokkal, illetve az öntözési célú vízhasználatra vonatkozó rendelkezésekkel.

A kilencedik előírás a táj jellegzetességének megtartása. Magyarországon számos tájképet alkotó jellegzetes elem található, ezért új fogalmak is meghatározása kerültek a rendelet módosításával, mint például a gémeskút, kunhalom, tájképi elem, másodvetés fogalma. Kunhalmok területén tilos a fahasználat, és 2010. november 1-jétől bármilyen talajmunka végzése tilos a gyeptelepítés előkészítésének kivételével. A tizedik előírás a vízvédelem és vízgazdálkodás tárgykörében történt bevezetésre. A víz öntözési célú felhasználására vonatkozik, ahol öntözés folyik, azt jelezni kell kérelemben és érvényes vízjogi üzemeltetési engedély szükséges.

A 2010-es rendelet módosítással pontosításra kerültek egyes fogalmak, mint például az egybeművelt tábla, állandó legelő, valamint a gyommentes állapot.

3. A „Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot” értékelése Magyarországon

A helyes mezőgazdasági és környezeti állapot meg nem felelési eseteinek értékelési szabályait, és a szankciók számítási módját az egységes területalapú támogatások és egyes vidékfejlesztési támogatások igényléséhez teljesítendő „Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot” fenntartásához szükséges feltételrendszer, valamint az állatok állategységre való átváltási arányának meghatározásáról szóló 50/2008. (IV. 24.) FVM rendelet tartalmazza. Amennyiben a földhasználó a neki közvetlenül felróható cselekmény vagy mulasztás következtében sérti meg az előírásokat, a helyszíni ellenőrzés során a meg nem felelés mértékére, súlyosságára, valamint tartósságára vonatkozó megállapításokat az ellenőr a rendelet 2. számú mellékletében meghatározott tényállások alapján határozza meg. A megállapítások összegzése és értékelése a 3. számú mellékletben található.

A HMKÁ bármely követelményének be nem tartása esetén vizsgálni kell a kötelezettségszegés mértéket, súlyosságát, tartósságát és a szándékosságot. Azokon a területeken is be kell tartani a HMKÁ előírásokat, amelyekre nem kértek támogatást, mert az előírások a gazdaság teljes területére vonatkoznak.

A HMKÁ előírások esetén a melléklet szerint kismértékű a meg nem felelés, ha hatása a kedvezményezett földterületére korlátozódik, nagymértékű a meg nem felelés és hatása, ha a szomszédos gazda földterületeire is áttérjed.

Súlyosság szempontjából enyhe, közepes, vagy súlyos lehet a meg nem felelés.

Enyhe a meg nem felelés, ha a termelő mezőgazdasági tábláin belül korlátozott területen tapasztalható, illetve a meg nem feleléssel érintett területek korlátozott részt tesznek ki a gazdaság összterületéből; a meg nem felelés kis mértékben veszélyezteti a helyes mezőgazdasági és környezeti állapot fenntartását.

Közepes a meg nem felelés, ha a termelő mezőgazdasági tábláin belül jelentős területen tapasztalható, illetve a meg nem feleléssel érintett területek szignifikáns részt tesznek ki a gazdaság összterületéből; a meg nem felelés közepes mértékben veszélyezteti a helyes mezőgazdasági és környezeti állapot fenntartását.

Súlyos a meg nem felelés, ha:

a termelő mezőgazdasági tábláin belül kiterjedt területen tapasztalható a meg nem felelés, illetve;
 a meg nem feleléssel érintett területek többségi részt tesznek ki a gazdaság összterületéből; illetve
 a meg nem felelés kritikus mértékben veszélyezteti a helyes mezőgazdasági és környezeti állapot fenntartását.

Tartósság szempontjából helyrehozható, vagy maradandó a károsodás.

Rövidtávon helyrehozható a meg nem felelés, illetve következményei, ha az ésszerű eszközökkel, rövid időtávon belül megszüntethető, hatásuk a gazdaság kis részére korlátozódik, az érintett mezőgazdasági kultúrák, illetve a talaj nem vagy csak kis mértékben károsodtak.

Hosszútávon helyrehozható a meg nem felelés, illetve következményei, ha ésszerű eszközökkel hosszabb távon megszüntethető ugyan, de hatásuk a gazdaság jelentős részére terjed ki, az érintett mezőgazdasági kultúrák, illetve a talaj kézzelfoghatóan károsodtak.

Maradandó következményekkel járt a helyes mezőgazdasági és környezeti állapot fenntartásának vonatkozásában, ha hatásuk a gazdaság jelentős részére kiterjed, az érintett mezőgazdasági kultúrák, illetve a talaj nagy mértékben károsodtak.

A helyszíni ellenőrzéseket a HMKÁ követelményeivel összefüggésben Magyarországon a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH) végzi. A HMKÁ előírások betartása vonatkozásában 2004-től folynak az ellenőrzések. A kiválasztott ellenőrzések száma az ellenőrzések első évének végére megközelítette a 11.000-et. A kiválasztásuk véletlenszerűen és kockázatelemzés alapján történik. Egyes esetekben direktén történik az ellenőrizendők kiválasztása, más esetben ügyfél bejelentésére.

A HMKÁ meg nem felelés kb. 2000 db volt a 2009-es évben Magyarországon. A 2009. évben az MVH ellenőrzési eredményei azt mutatják, hogy egy előírás kivételével mindegyik előírás megszegésére van példa. Ez az egy előírás a szőlőültetvényekben kialakított teraszok kötelező megőrzése. Egyes gazdáknál egyszerre több előírás megsértése is megállapítása került.

Magas meg nem felelés kettő előírás megsértése esetén fordult elő. A leggyakoribb hiányosság a mezőgazdasági területek gyommentes

állapotban tartása volt. A gyomosodás után a második legnagyobb probléma a nem kívánatos fás szárú növények megtelepedésének és terjedésének meg nem akadályozása volt. Ennek a két előírásnak való megfelelés nemcsak a szankció elkerülése szempontjából fontos, hanem azért is, mert a gyomos állapot a talajállapot minőségének romlását eredményezi, és a termés minőségi jellemzőire is negatívan hat.

A szankció szempontjából lényeges, hogy a gazdálkodó gondatlanságból vagy szándékosan nem teljesítette a követelményeket.

4. A „jó mezőgazdasági és környezeti állapot” előírásai Németországban

Németországban szövetségi kormányrendelet (DirektZahlVerpflV) tartalmazza a föld jó mezőgazdasági és környezeti állapotának fenntartására vonatkozó előírásokat. A tartományi regionális hatóságok ezen előírások alól bizonyos esetekben és egyes területekre vonatkozóan tehetnek kivételeket. Németországban már korábban e rendelet elfogadása előtt is léteztek a talaj használatára vonatkozóan és a Helyes Gazdálkodási Gyakorlatra (GFP) vonatkozóan nemzeti előírások. A korábbi német jogszabályok rendelkezései nagyban fedik az új „Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot” (HMKÁ) előírásait, bár ez utóbbi specifikusabb és részletesebb előírásokat tartalmaz, például a vetésforgó, a minimális talajfedettség, vagy a tájelemek tulajdonságainak definiálása területén.

Lényeges megemlíteni, hogy a nemzeti „Helyes Mezőgazdasági Gyakorlat (GFP) előírásai minden gazdálkodóra vonatkoznak, míg a német HMKÁ előírások (DirektZahl VerpflV) csak a közvetlen támogatást igénylő gazdálkodókra kötelező érvényűek.

A Jó Mezőgazdasági és Környezeti Állapotra vonatkozó német jogszabály (DirektZahl VerpflV) előírásai szerint a talajerózió megelőzése érdekében a gazdaságok művelt területének legalább 40 százalékát növényzettel kell borítani december 1. és február 15. között. (HMKÁ 1 előírás - Talajerózió). A tartományok regionális hivatalai dönthetnek úgy, hogy ezt az előírást az erózió által kevésbé veszélyeztetett területeken vagy jó időjárási körülmények esetén

nem érvényesítik. A teraszokat meg kell őrizni, az illetékes regionális hatóság engedélyezheti a terasz eltávolítását abban az esetben, ha talajerózió veszélye nem fenyeget a területen.

Az összes gazdálkodóra kötelező német GFP előírás szerint a talaj fenntartható termékenységét és a föld hosszú távú használhatóságát biztosítani kell. A természet- és tájvédelmi törvény szerint az erózióknak kitett lejtőkön, ártereken, magas talajvízállású földeken és tőzeges területeken a gazdálkodóknak tartózkodniuk kell a legelők felszántásától (BNatSchG)

A talaj szerves anyag tartalmának és a talajstruktúra fenntartásának érdekében a gazdálkodónak talajminták alapján talajelemzést kell végezniük minimum 6 évente (Szerves anyagok és talajstruktúra fenntartása - HMKÁ 2 előírás). A mintavételre részletes szabályok vonatkoznak, a talaj humusztartalmának előre meghatározott határértékeknek kell megfelelnie. Amennyiben a gazdálkodó ezeket a határértékeket túllépi, úgy köteles a gazdálkodási gyakorlatát megváltoztatni annak érdekében, hogy a talaj szerves anyag tartalma megmaradjon.

Tilos a tarló égetése is, azonban növényegészségügyi okokból a tartományi hivatalok azt engedélyezhetik.

A német GFP előírások is rendelkeznek a talajstruktúra, illetve a talaj humusztartalmának megőrzéséről, illetve javításáról. A talajvédelmi törvény szerint a talajtömörítést, amennyire csak lehetséges, el kell kerülni, ennek érdekében ellenőrizni kell a mezőgazdasági gépek talajra gyakorolt nyomásának mértékét. (BBodSchG)

A DirektZahl VerpflV szerint a pihentetett területeken természetes módon vagy vetés által a vegetációt vissza kell állítani. (A pihentetett területek minimális fenntartása - HMKÁ 3 előírás) A pihentetett állandó legelőt évente legalább egyszer le kell kaszálni. Ezen szabály alól az illetékes tartományi hivatalok természetvédelmi és vízvédelmi okokból tehetnek kivételt.

A vadon élő állat- és növényvilág védelme érdekében a talajtakarás, vágás és kaszálás meghatározott időtartam között nem engedélyezett. Viták folynak ennek az időtartamnak a lerövidítéséről. A gazdálkodóknak a tájjellegzetességeket meg kell őrizniük. Ide tartoznak például a sövények, fasorok, ligetek, ingoványok és magányos fák fenntartása.

A német GFP nemzeti előírások is rendelkeznek arról, hogy a talaj megóváshoz szükséges sövényeket, bokrokat és fákat, valamint a földhatárokat és teraszokat meg kell őrizni (BNatSchG).

Az állandó legelők területének csökkenése miatt minden tartománynak meg kell határozni a közvetlen kifizetések alapján a mezőgazdasági terület arányában az állandó legelő arányát. Annak biztosítása érdekében, hogy az állandó legelők területe ne csökkenjen egy bizonyos határérték alá, a tartományi hivatalok az állandó legelő felszántásának korlátozását írhatják elő. (Állandó legelők - HMKÁ 4 előírás) Amennyiben bizonyos határérték alá csökken az arány, akkor intézkedniük kell. Ha több mint 5 százalékkal csökken, úgy a tartományi hivataloknak olyan rendeletet kell hozniuk, amely az állandó legelő felszántását engedélyhez köti. Ha az arány több mint 10 százalékkal csökken, úgy biztosítani kell a termőföld állandó legelővé történő visszaállítását, azaz a gazdálkodóknak vagy újra kell vetni a már felszántott földet, vagy más területen kell állandó legelőt kialakítaniuk. A tartományi hivataloknak joguk van ilyen rendelkezést hozni, akkor is, ha 8 százalékkal csökken az állandó legelők aránya.

Összességében megállapítható, hogy a HMKÁ előírások teljesítésével kapcsolatosan nem merülnek fel jelentős költségtényezők és nincs arra utaló jel, hogy ezen előírásoknak történő meg nem felelés jelentős lenne, illetve ezek jelentős támogatáscsökkenést eredményeztek volna a gazdáknál.

5. A „jó mezőgazdasági és környezeti állapot” előírásai Hollandiában

A termőföldek jó mezőgazdasági és környezeti állapotára vonatkozó Európai Unió előírások holland nemzeti jogba történő átültetésére kettő jogszabály született. A két jogszabályban hasonlóak az előírások, azonban ezek különböző mezőgazdasági ágazatokra (egyik a szántóföldi, másik a kertészet) vonatkoznak. Az általános előírásokon túl az állandó legelők retenciójára vonatkozóan is tartalmaz intézkedéseket.

A holland HMKÁ előírások az alábbiak:

A gazdáknak jelezniük kell a szokásosnál nagyobb talajeróziót, és be kell nyújtaniuk az ennek elhárításra vonatkozó adekvát tervet. A gazdák kötelesek elvégezni a talajkezelési munkákat a talajerózió elkerülése végett, mint a betakarítás utáni célzott talajművelést (min. 20 cm mélységben), a cukorrépa és kukorica elvetése után a traktornyomok eltüntetését, a parcellák végén a vízfolyás megakadályozását. Szintén előírás, hogy 2%-nál nagyobb lejtésű területen tilos talajeróziót erősítő növények termesztése, kivéve, ha speciális feltételeknek eleget tesznek. A 18%-nál nagyobb lejtésű területeket csak legelőként szabad felhasználni. (HMKÁ 1 előírás)

Előírás a talaj szervesanyag tartalmának fenntartása megfelelő gyakorlat révén. (HMKÁ 2 előírás)

Lényeges HMKÁ előírás a talajszerkezet fenntartása megfelelő intézkedések révén (HMKÁ 3 előírás), illetve a tájképelemek megtartása, a környezet megőrzésének minimális szintjének biztosítása és az élőhelyek károsításának elkerülése (HMKÁ 4 előírás).

Egy további rendelkezés biztosítja, hogy az állandó legelőterület ne csökkenjen a 2003. évi szint 90%-a alá. A gazdák számára ez azzal jár, hogy évente jelenteni kell, hogy a földjüket mire használják, különös tekintettel a legelők mennyiségére. A felszántott legelőket azonnal vissza kell állítani, hogy továbbra is legelőnek minősüljenek. Ha ezen szint alá csökken az állandó legelőterület (nagyobb a csökkenés a megengedett 10%-nál), biztosítani kell a föld visszaállítását legelővé, a gazdáknak újra kell vetni a felszántott földeket, vagy máshol új állandó legelőt kell létrehozniuk. Szükség esetén ezt a mezőgazdasági miniszter elrendelheti.

6. A „jó mezőgazdasági és környezeti állapot” előírásai Olaszországban

A talajerózió elleni védelem érdekében (HMKÁ 1 előírás) az eróziós jelenségeket mutató termőföldek végeinél az esővizet csatornába, vagy természetes vizekbe elvezető ideiglenes barázdák létesítendőek. Az előírás nem alkalmazható az olyan területeken, ahol a területet állandóan fű borítja vagy egész évben művelik. A régiók különböző rendelkezéseket hozhatnak például a barázdák minimális távolságára vonatkozóan.

A régiók és tartományok külön szabályozásának hiányában az ideiglenes barázdák létrehozásával kapcsolatban általános szabály, hogy azok a legnagyobb lejtőre átlósak legyenek és a köztük lévő távolság nem haladhatja meg a 80 métert. Ha a lejtés akkora, hogy a gépi járművek fölborulásának kockázatát hordozza, a barázdák helyettesíthetők fűvel borított átlós sávokkal, melyek szélessége nem lehet kevesebb öt méternél, egymástól való távolságuk pedig 80 méternél.

Talajszerkezetre vonatkozó, a vízelvező hálózat hatékonyságának fenntartása (HMKÁ 2 előírás) előírja, hogy a gazdáknak fenn kell tartaniuk a vízelvező hálózat hatékonyságát a felszíni vizek folyása szempontjából. Megköveteli az elvezető hálózat tisztítását és karbantartását.

Az élőhelyek megőrzése, állandó legelők megóvása (HMKÁ 3 előírás) rendelkezik az állandó legelő területek csökkentésének és termőterületekké történő alakításának tilalmáról és kizárja a művelés lehetőségét, kivéve, ha az a gyepterület megújítását és a vízelvezés karbantartását szolgálja. A talaj állapota, az éghajlat figyelembe vételével a helyi közigazgatási szervek rendelkezéseket hozhatnak a legelő hektáronkénti minimum és/vagy maximum élőállat terhelése tekintetében.

Az élőhelyek karbantartása és romlásuk megelőzése, pihentetett földek kezelése (HMKÁ 4 előírás) a pihentetett szántóföldekre és más, a termelésből kivont, közvetlen támogatásra jogosult területekre vonatkozik. Ezeken a termőföldeken előírják a talaj termékenységének megőrzését, a honos állatok megóvását, a tüzek megelőzését, illetve a gyomok terjedésének megakadályozása érdekében a kaszálást vagy az annak megfelelő tevékenységet, amit évente legalább egyszer el kell végezni.

Az élőhelyek karbantartása és romlásuk megelőzése, olajligetek karbantartása (HMKÁ 5 előírás) előírásnak az a célja, hogy az olajligetek jó vegetatív állapotát megőrizze, biztosítsa azok kiegyensúlyozott fejlődését. Olyan művelési technikákat kell alkalmazni, melyek garantálják ezt a minimális karbantartási célt. Emellett az olajfákat legalább ötévente metszeni kell. Az előírás rendelkezik a növény egészségügyi okokból történő irtásáról és az engedélyezett újraültetésről. Saját hatáskörükben a regionális

közigazgatási szervek rendelkezhetnek a művelés típusáról és a metszés módszereiről és gyakoriságáról.

Az élőhelyek karbantartására és romlásuk megelőzése, a tájkép jellegzetességeinek megtartása (HMKÁ 6 előírás) szerint a teraszokat nem szabad megszüntetni.

7.Összegzés

Az egyszerűsített területalapú támogatások igénybevételéhez szükséges a „Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot” (HMKÁ) feltételrendszer betartása, míg a vidékfejlesztési támogatások igénybevételéhez szükséges a „Helyes Gazdálkodási Gyakorlat” (HGGY) feltételrendszer betartása. A „Helyes Gazdálkodási Gyakorlat” feltételrendszerét a HMKÁ feltételekkel együtt kell alkalmazni.

Az uniós követelményekhez tagállami szintű előírásokat kell a tagállamoknak meghatározni nemzeti sajátosságaik, adottságaik figyelembe vételével, ezeket rögzítik a nemzeti jogszabályokban.

Általánosságban a HMKÁ előírásoknak történő megfelelést a gazdálkodók nem tekintik teljesíthetetlennek. Vannak azonban speciális gazdaságok, amelyeknél ezen előírásoknak történő megfelelés nehézséget jelent.

Felhasznált irodalom

HORVÁTH Gergely: Az agrár-környezetvédelmi jog elméleti alapvetése és hazai szabályozásának rendszerezése, különös tekintettel agrár-természetvédelmi részterületére. PhD értekezés kézírata, ELTE, ÁJTK Doktori Iskola, Budapest, 2010.

MADARÁSZ István: Tanulmány a kölcsönös megfeleltetés (cross compliance) magyarországi bevezetéséről. FVM, Budapest, 2007, 80.

NITSCH, H. and B. OSTERBURG: Cross Compliance als Instrument der Agrarumweltpolitik. Landbauforschung Völkenrode. 3/2004 (54), (2004)

NITSCH H. and B. OSTERBURG: Cross Compliance (CC) in der EU und Ökologischer Leistungsnachweis (ÖLN) in der Schweiz- eine vergleichende Analyse. IN: Arbeitsberichte des Bereichs Agrarökonomie 07/2005. (2005)

Summary

The task of determining the minimum requirements and the frames of reference of Good Agricultural and Environmental Condition (GAEC) designated to the council of the ministers for agriculture.

Taking the national characteristics into consideration, the member states determine the minimum requirements at national or regional level, and set these in the national legislations.

Should these GAEC requirements not be met in any given calendar year, and this is the result of default or an action imputable to the farmer who is pleading for subsidy, then the full amount of direct payments to him is to be decreased, or he is to be excluded from subsidization.